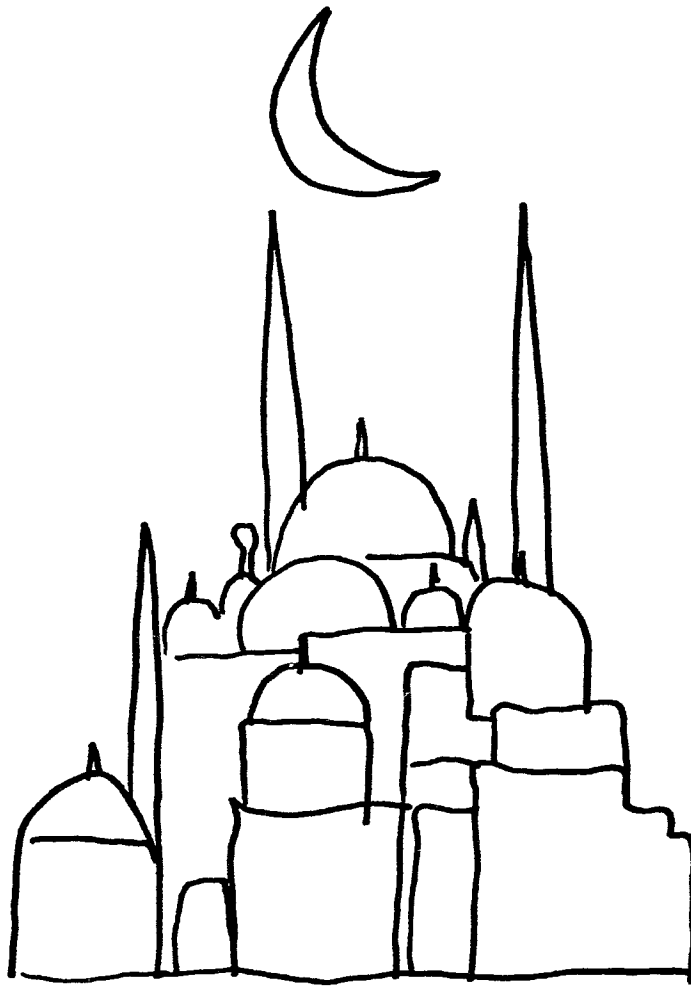

ISLAM

Studiematerial för individualiserade studier

utarbetat av Christer Hedin

Högskolan för lärarutbildning i Stockholm

Avdelningen för religionskunskap

Version 3 - 1983

Innehåll

I. Grundkurs

Muhammeds liv - Islams uppkomst	3
Islams utbredning	4
Islams tideräkning	5
Hur känner vi Allahs vilja?	6
Koranens tillkomst	7
Världens uppkomst och undergång	8
Guds allmakt och människans ansvar	9
De fem pelarna	10
Moskén och gudstjänstlivet	11
Lärostrider inom islam	13
Sekter och reformrörelser	14
Sunniter och shi'iter	15

II. Uppgifter för Koranstudier

Koranens tillkomst och innehåll	17
Islams "moderreligioner"	17
Gudstron	17
Världens uppkomst och undergång	18
Inställningen till livet på jorden	18
Levnadsregler	19
Det heliga kriget	19
Synen på kvinnan	20
Sociala frågor	20

III. Islam i nutiden (Tidningsartiklar)

Allmän översikt	21
Centralasien	22
Saudiarabien	23
Libyen	24
Afrika	25
Indien	26
Ramadan (Fastan)	27
Pilgrimsresor	28
Kvinnans ställning	29
Muslimar i Sverige	30
Islam och Jerusalem	31

Detta material är utarbetat för att möjliggöra individualisering i studiet av islam. Den lexivisueella grundkursen kan kompletteras med fördjupningskurser av olika inriktning och svårighetsgrad. Uppgifterna för Koranstudier är svårighetsgraderade. B-uppgifterna är svårare än A-uppgifterna och C-uppgifterna är svårast. Fördjupningsuppgifterna kan givetvis göras "tematiska" så att man först läser om t ex kvinnans ställning i Koranen och sedan i en tidningsartikel.

Koranen användes i Forums pocketutgåva. Hänvisning göres till sida ochstycke. Även det första stycket räknas, även om det utgör fortsättning från föregående sida. Exempel: På s 129 utgör de tre första raderna stycke 1 och markeras 129.1. Nästa stycke "Om den fromme..." utgör stycke 2 och betecknas 129.2. Stycket 129.4 fortsätter på s 130 och får där beteckningen 130.1.

Muhammeds liv - Islams uppkomst

Före Muhammed:

Arabien var huvudsakligen bebott av nomadiserande beduinstammar med olika former av naturreligioner. Allah dyrkades som en höggud. Mecka med den heliga stenen i helgedomen Kaba var ett religiöst centrum. Judar och kristna fanns spridda.

omkr 570 - Muhammed föds i Mecka och uppfostras efter föräldrarnas död av sin farfar och farbroder.

580 - Han bör under sin uppväxttid ha kommit i kontakt med såväl judar som kristna eftersom det bodde åtskilliga i Mecka.

590 -
omkr 595 - Muhammed gifter sig med Chadidja (40)
600 - en rik änka, ägare av ett "karavan-åkeri".

Muhammed arbetar som karavanförare och kan ha besökt Medelhavsområdet, där han träffat judar och kristna.

omkr 610 - Muhammed kallas till profet genom en uppenbarelse. Han får fler uppenbarelser och börjar predika, fr a monoteism - Allah är den ende guden - och vissa sociala reformer. Han får några anhängare och många fiender.

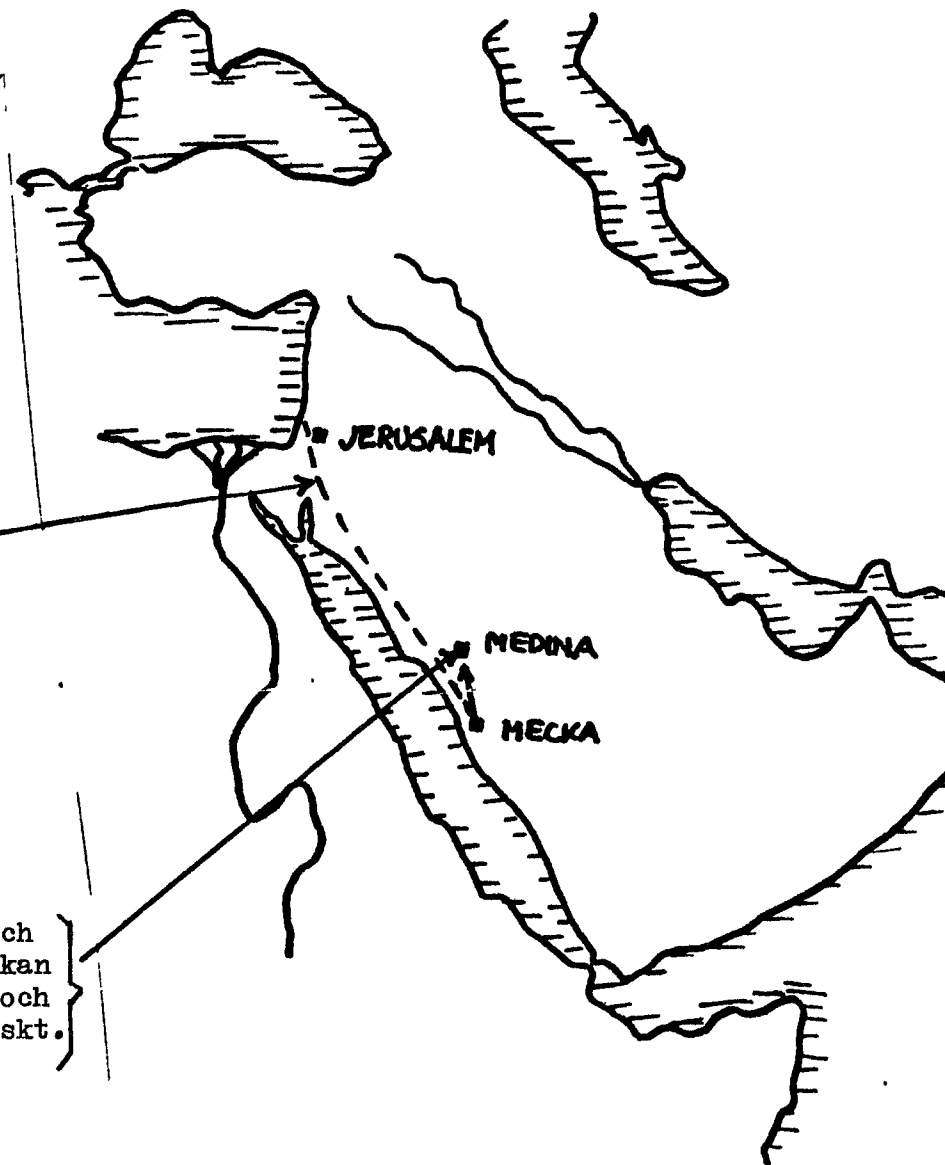
622 - Muhammed utvandrar till Medina. Han samlar en här och börjar bekämpa sina fiender på slagfältet. Krigslyckan växlar till en början. Senare börjar det gå bättre och Muhammeds ställning blir allt starkare, även politiskt.

630 - Muhammed intar Mecka.

632 - Muhammed dör.

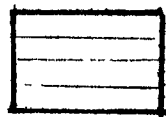
Efter Muhammed

Till ledare för islam utses en kalif (=ställföreträdare). Den förste kalifen hette Abu Bekr (632-634). Efter honom kom Omar (634-644), i sin tur följd av Othman (644-656).

ISLAM

UTBREDNING

Islams nuvarande område

Område som tillhört islam

I USA verkar "Black Muslim" en social och politisk rörelse

Islam hade sin största expansionsperiod på 600- och 700-talen. Under 600-talet intogs hela Nordafrika. Under 700-talets första årtionden erövrades Spanien i väster och Indien i öster. Araberna gjorde olika försök att tränga längre upp i Europa. I Västeuropa stoppades ^{de} genom slaget vid Poitiers 732, då de blev slagna av Karl Martells trupper. I Östeuropa kom framstöten långt senare: 1453 intogs Konstantinopel och under de följande 150 åren erövrades Balkanhalvön. Till slut hotades Wien omkring sekelskiftet 1600. Ett århundrade senare tvingades muslimerna - som alltså här var turkar - retirera för att så småningom bara få ett "hörn" kvar av Europa - området vid Konstantinopel. Albanien har dock länge haft ett stort inslag av muslimer, men f n tycks religionen inte ha någon stark ställning där. - Under 1100-talet spreds islam genom arabiska köpmän, från Arabien till Östafrika och från Indien till Bortre Indien.

Spanien intogs på 700-talet och förlorades på 1400-talet

Hela Nordafrika intogs o 670

Östafrika övergår till islam under påverkan av arabiska köpmän

Islam är statsreligion i Malaysia och Indonesien

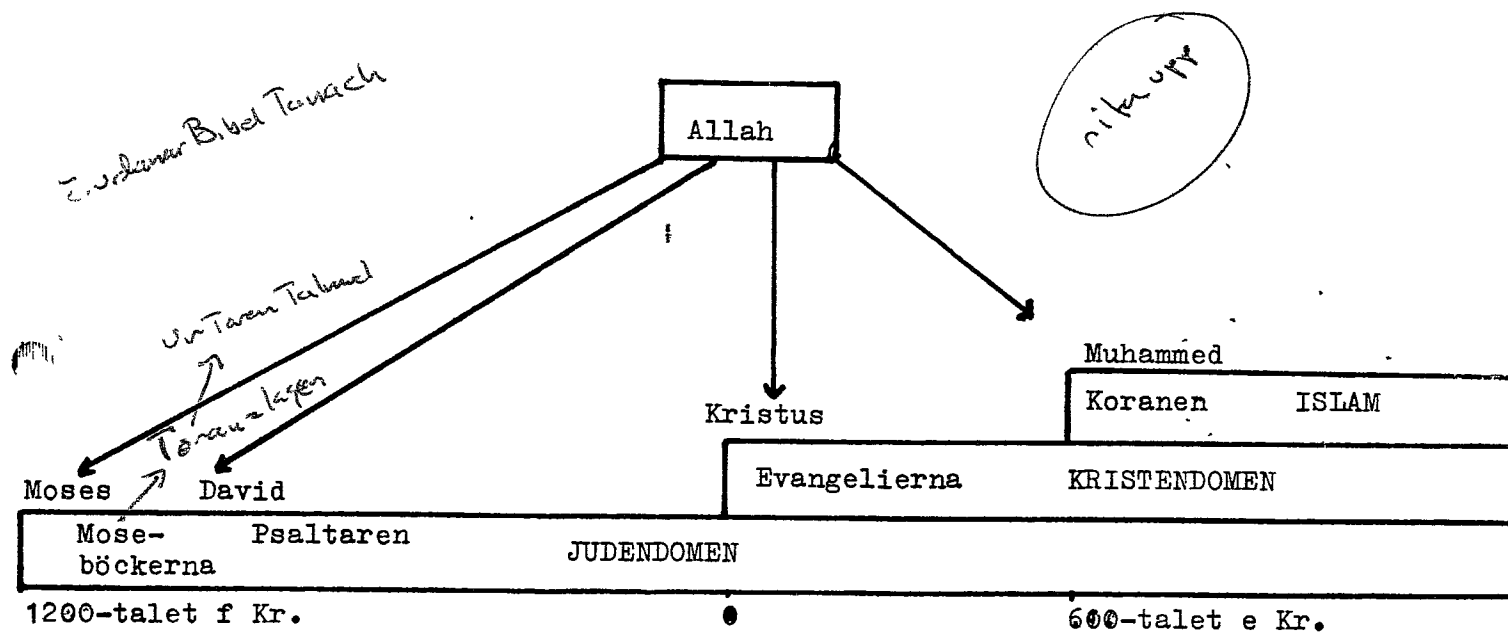
Indien intogs på 700-talet. När Indien blev självständigt 1947 samlades muslimerna i Pakistan. Öst-Pakistan bröt sig loss 1970-71 och bildade Bangla-Desh.

Bangla-Desh

HUR KÄNNER VI ALLAHS VILJA?

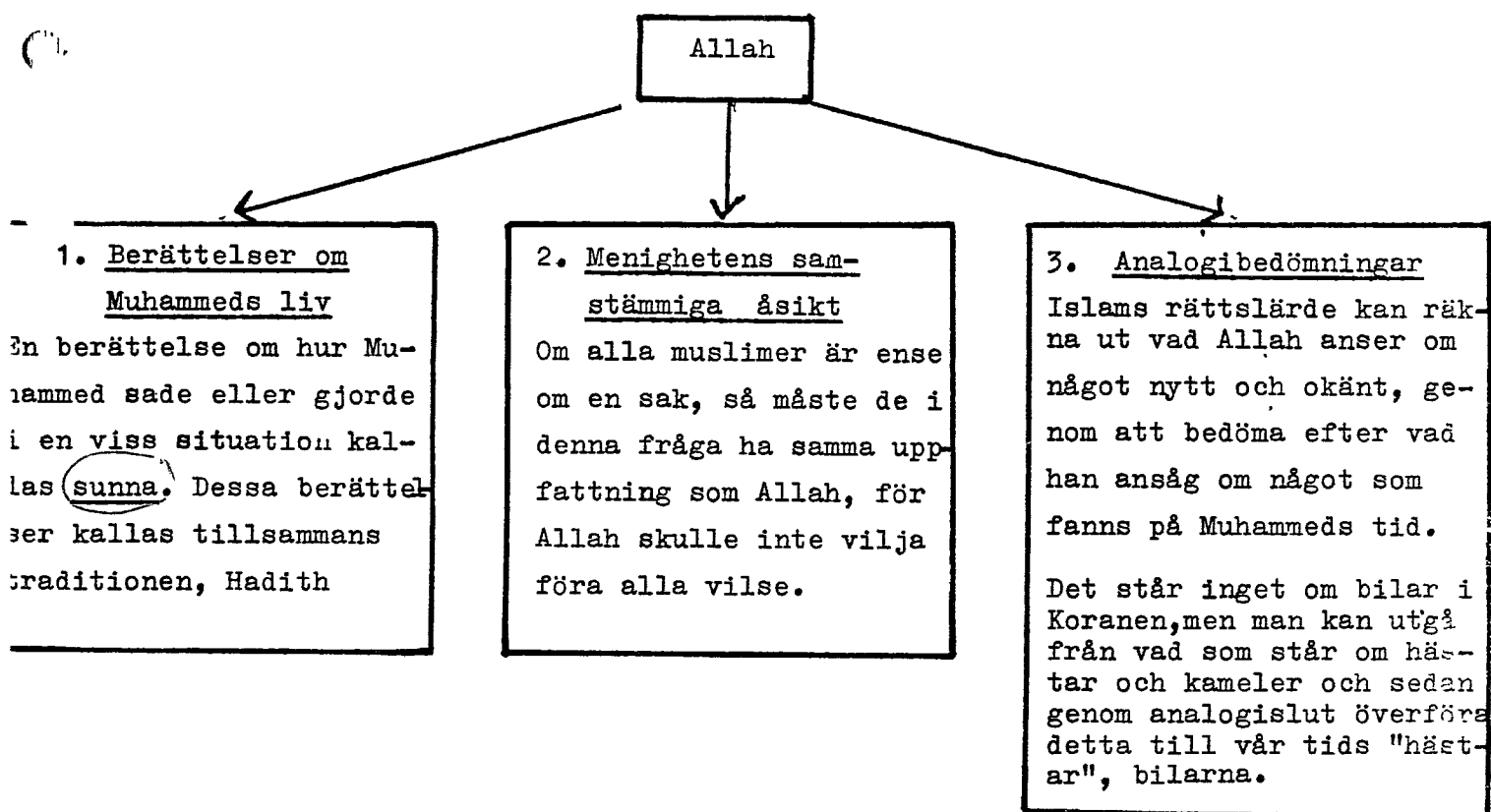
1. Genom skriftliga urkunder, uppenbarade för profeterna.

Islam räknar med flera profeter, som fått Allahs uppenbarelse. De fränsta är Moses, David, Jesus och Muhammed. Deras uppenbarelser finns upptecknade i resp Moseböckerna, Psaltaren, Evangelierna och Koranen. Med Muhammed och Koranen når uppenbarelsen sin kulmen och avslutning. Allt föregående skall förstås utifrån Koranen.

2. Genom kompletterande uppenbarelser, som nedtecknats efter hand.

Den skriftliga uppenbarelsen ger inte svar på alla frågor. Den kompletteras på följande tre sätt:

Koranens tillkomst

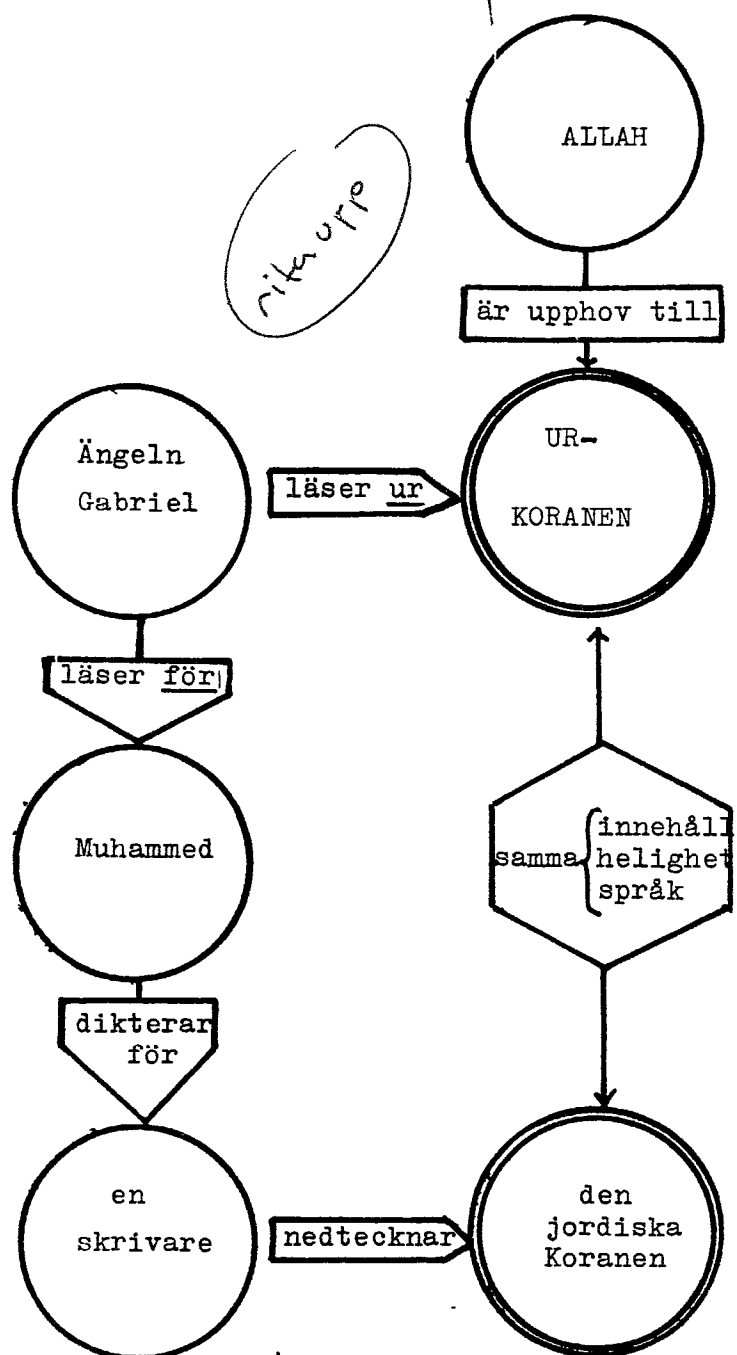
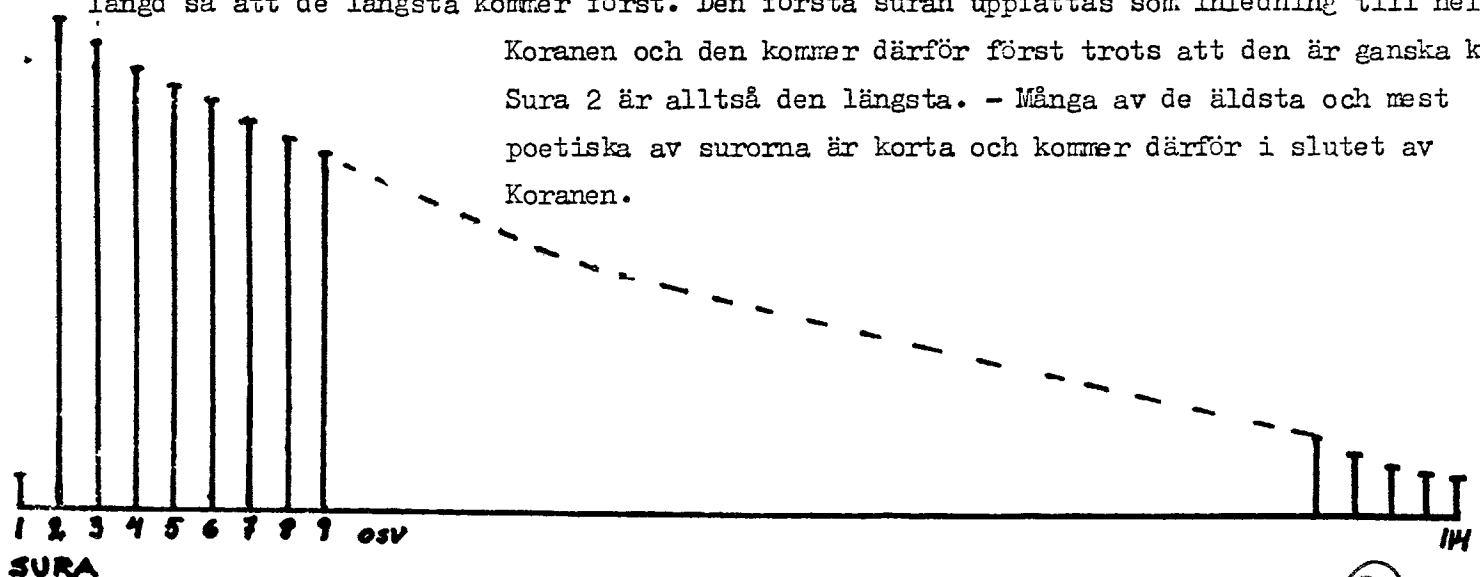
Koranen har existerat i evighet. Den fanns hos Allah långt innan människor och änglar kom till. Men den uppenbarades inte för människor förrän dess innehåll dikterades för Muhammed på 600-talet e Kr. Då tillkom en jordisk kopia av den himmelska Ur-koranen. (ordet koran betyder läsning).

Det är alltså Allah själv som är upphov till den himmelska Koranen och därmed indirekt författare till den jordiska, som tillkom genom att ängeln Gabriel läste ur den himmelska för Muhammed. Muhammed kunde själv varken läsa eller skriva så han dikterade sina uppenbarelser för en skrivare, som nedtecknade dem.

Koranen uppenbarades alltså inte i ett sammanhang utan i flera omgångar med längre eller kortare partier åt gången och med längre eller kortare intervall. Uppenbarelserna nedtecknades efterhand men samlades inte till en bok förrän efter Muhammeds död.

Kapitlen i Koranen kallas suror. De är 114 till antalet och ordnade efter

längd så att de längsta kommer först. Den första suran uppfattas som inledning till hela Koranen och den kommer därför först trots att den är ganska kort Sura 2 är alltså den längsta. - Många av de äldsta och mest poetiska av surorna är korta och kommer därför i slutet av Koranen.

Världens uppkomst och undergång

ALLAH

ÄNGLAR

För att förstå människans situation måste man gå långt tillbaka. Islam lär att Allah först skapade änglar. Dessa goda varelser lever ett fullkomligt liv i Allahs närhet. De kommer aldrig att dömas utan får leva sitt paradisliv i all framtid. Lägre än änglarna står djinnerna. De beskrives på olika sätt i Koranen men uppfattas i allmänhet som andeväsen mellan änglarna och människorna. Med människorna har de det gemensamt att de kommer att dömas på den yttersta dagen. Några kommer då till Paradiset och några kan komma till helvetet.

ALLAH

ÄNGLAR

DJINNER

MÄNNISKOR

DOMEN

till
Paradise

Alla människor kommer en gång att dömas efter sina gärningar. Det finns endast en grupp människor, som kan komma direkt till Paradiset: de som fallit i strid för Allah. Dömen sätter sin prägel på människornas liv. Allt vad de gör skall då dras fram och ligga till grund för Allahs beslut om evig pina eller evig salighet.

ALLAH

MÄNNISKOR

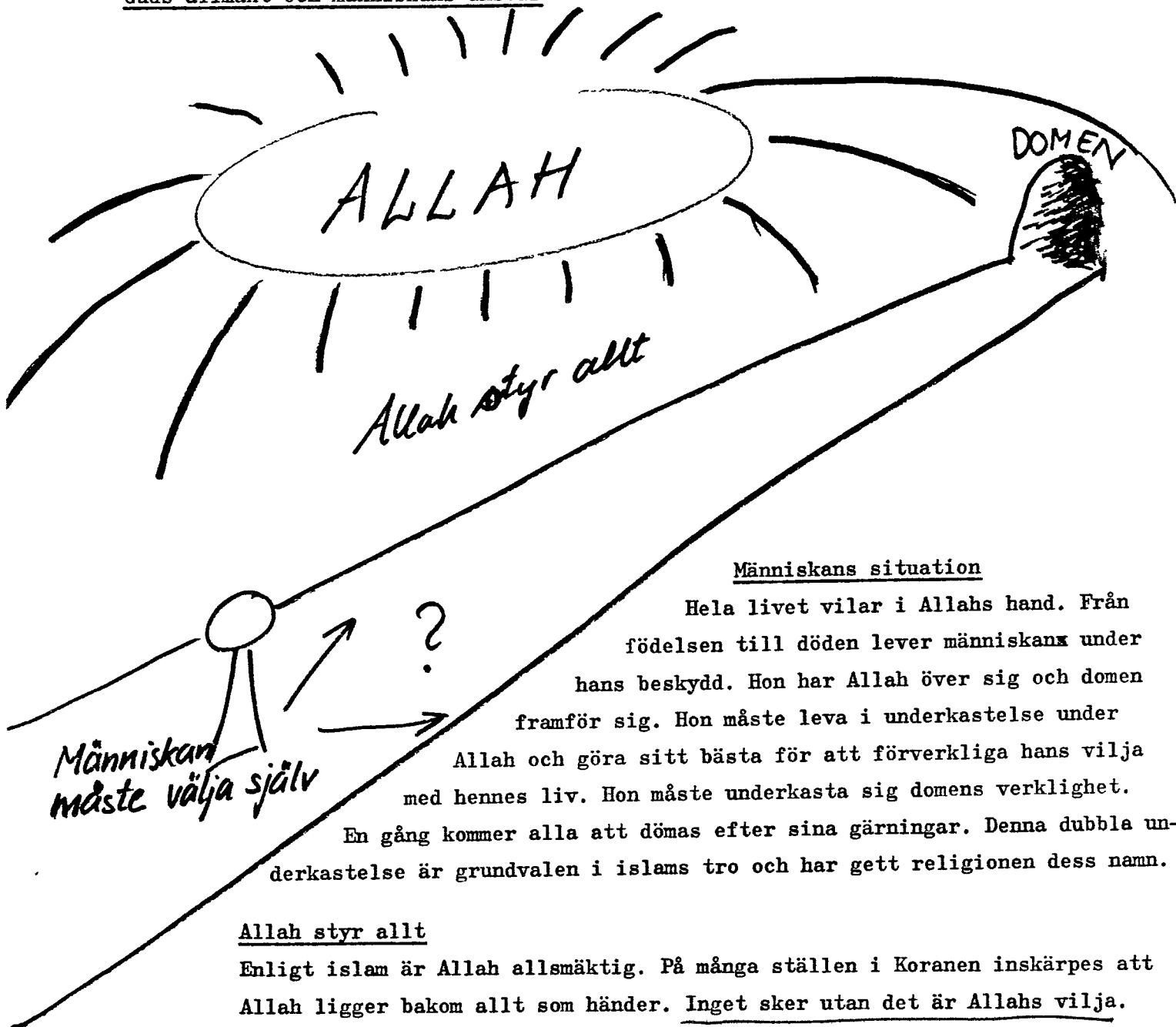
SATAN

fröstelser

DOMEN

till
helvetet

Vid människans skapelse avföll en ängel från Allah. Han kallas Satan och är redan dömd till helvetet men har fått "uppskov". Efter dömen skall han få följa de människor han förvillat till helvetet. Han lever nu som Allahs fiende och vill fresta alla människor att inte lyda Allah.

Människans situation

Hela livet vilar i Allahs hand. Från födelsen till döden lever människan under hans beskydd. Hon har Allah över sig och domen framför sig. Hon måste leva i underkastelse under Allah och göra sitt bästa för att förverkliga hans vilja med hennes liv. Hon måste underkasta sig domens verklighet. En gång kommer alla att dömas efter sina gärningar. Denna dubbla underkastelse är grundvalen i islams tro och har gett religionen dess namn.

Allah styr allt

Enligt islam är Allah allsmäktig. På många ställen i Koranen inskärpes att Allah ligger bakom allt som händer. Inget sker utan det är Allahs vilja. Det måste innebära att Allah styr människans handlande. Hon tycks inte ha någon fri vilja att forma sitt liv efter egna beslut. Allt är utstakat och bestämt av en högre makt.

Människans ansvar

Men samtidigt har människan ett obegränsat ansvar. Hon är enligt Koranen själv ansvarig för alla sina handlingar. Hon måste hela sitt liv ha domen i sikte och tänka på att hon en gång skall stå till svars för sitt liv. Domens allvarshot vilar över varje beslut hon fattar. På domens dag kan hon inte ge någon annan skulden för sina handlingar.

Allahs allmakt och människans ansvar går inte att förena rent teoretiskt. De båda lärosatserna står oförenliga vid varandras sida i islams troslära. De skall lära oss något väsentligt om vår situation som människor: Vi är helt utlämnade åt den allsmäktige men får fördenskull inte försumma att göra det bästa av vårt liv. Alla döms efter sina gärningar.

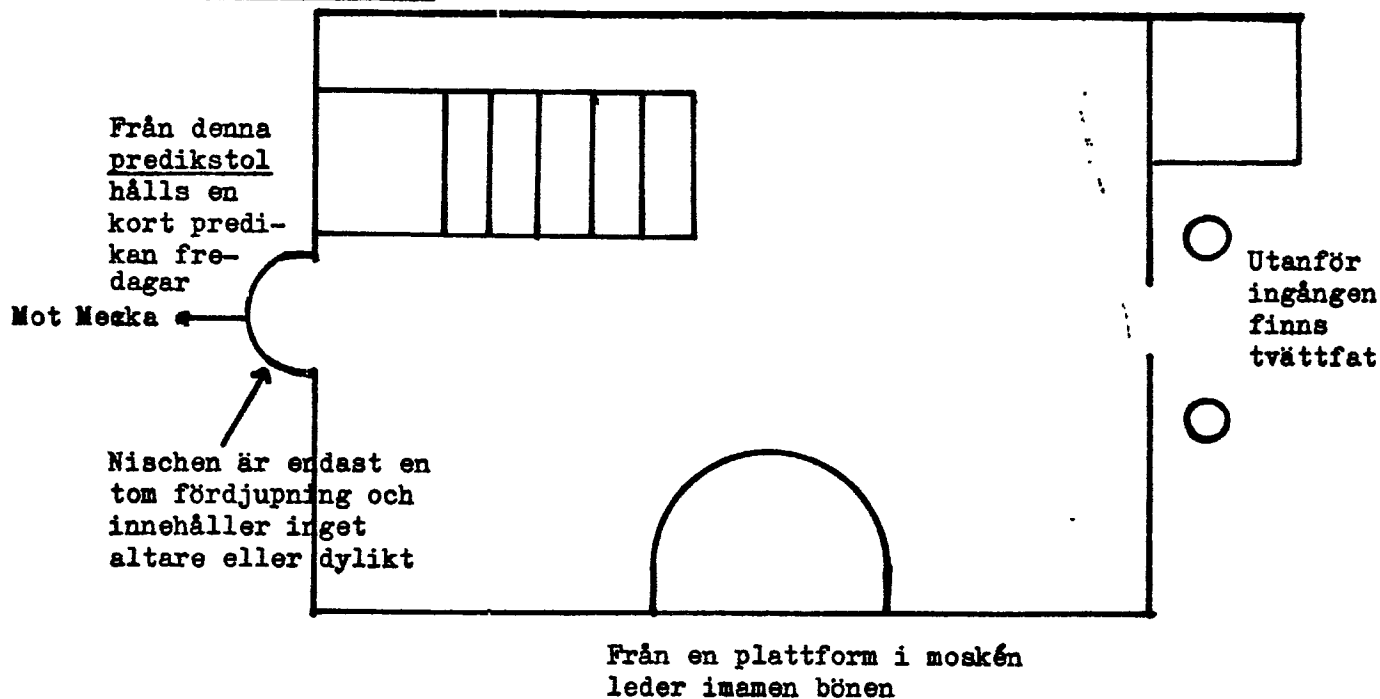
teologer

Moskén och gudstjänstlivet

Islams gudstjänstlokal kallas moské (av ett arabiskt ord som betyder "plats där man nedfaller"). Islam har inga präster på samma sätt som kristendomen. De andliga ledarna är de som tolkar lagen. De kallas ulama. Gudstjänsterna i moskéerna leds av imamer. Dessa har inte teologisk utbildning utan är framför allt böneledare. L

På moskéns ena kortvägg finns en nisch, en fördjupning, och alla moskéer är byggda så att denna nisch vetter emot Mecka. Inne i moskén finns inga bänkar utan man sätter sig direkt på de - vanligen dyrbara - mattor som täcker golvet. Skorna lämnas utanför och man tvättar händer och fötter innan man går in. Man sätter sig med ansiktet vänt mot nischen.

Moskén sedd uppifrån

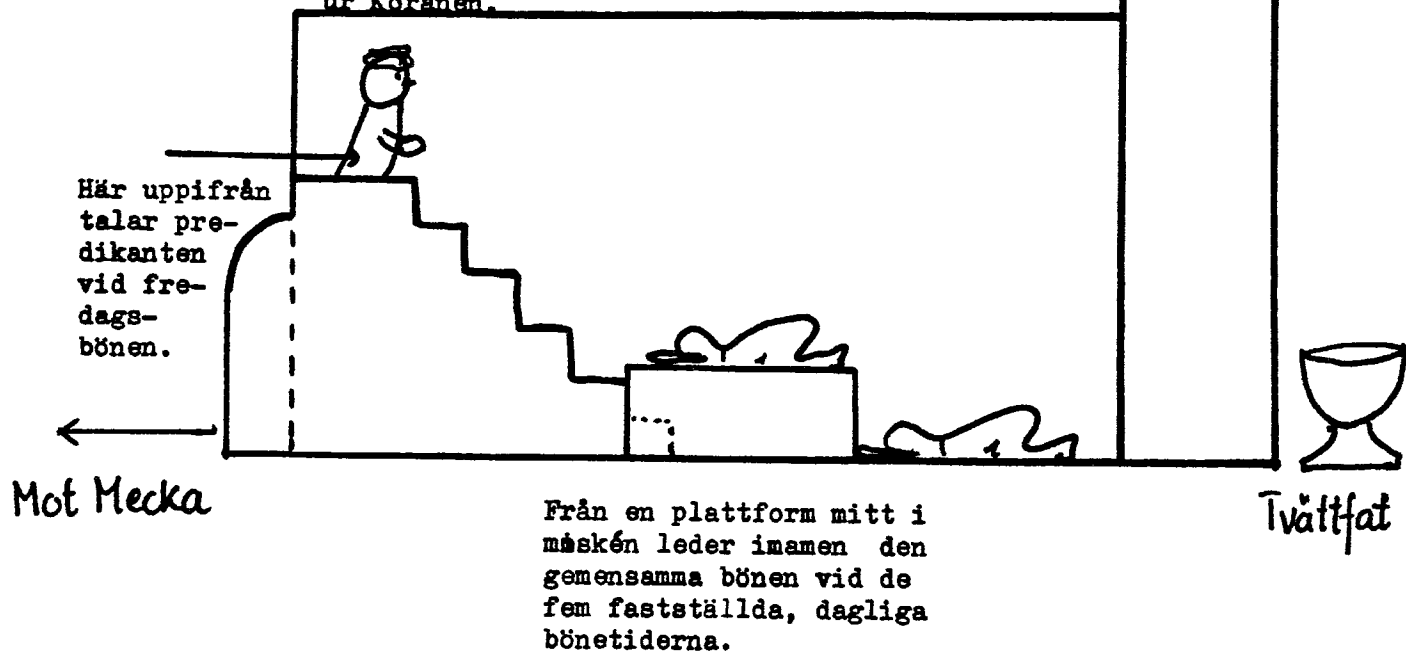
Middagsbönen på fredagar är islams huvudgudstjänst. Då hålles en kort predikan av imamen eller någon annan betrodd församlingsmedlem.

Kvinnor för besöka moskén men under gudstjänsterna brukar kvinnorna samlas inom ett särskilt område av moskén, bakom något draperi eller något annat liknande.

Moskén sedd från sidan

I anslutning till moskéerna finns en eller flera minareter. Det är höga torn, från vilka bönetimmarna skall utropas. Äldre minareter är byggda så att man kan stå uppe på dem, men numera användes högtalare, fästa uppe på tornen, och därför kan minareterna ha helt annan utformning.

På väggarna i moskén finns inga bilder. Liksom judarna anser muslimerna att bildförbudet i de ursprungliga budorden förbjuder alla bilder, vilket främst tillämpas i gudstjänstrummet. Men väggarna kan ändå vara konstfullt utsmyckade med citat ur Koranen.

Lärostrider inom islam

Två frågor har varit speciellt svåra att lösa i endräkt inom islam:

1. Den radikala monoteismens förhållande till Allahs "attribut" och Koranen.
2. Allahs allmakt och predestinationen.

Allahs "attribut" är hans egenskaper, t ex vishet och makt. Allah har ju alltid ägt dessa egenskaper. De måste alltså ha funnits i evighet och liksom Allah måste de vara fullkomliga. Men det innebär ju att det av evighet existerat något fullkomligt vid sidan av Allah. Monoteismen är hotad!

Koranen bör ju på samma sätt ha funnits i evighet hos Allah och för att kunna leda människorna till Allah måste den vara fullkomligt enligt islams tro. Också Koranen tycks bli en gudomlig storhet vid Allahs sida.

Slutligen innebär förhållandet mellan Allahs allmakt och människans ansvar ett problem. Kan det vara rättfärdigt av Allah att straffa människor som gått vilse när det stått i Allahs makt att leda dem rätt?

På 700-talet framträdde en grupp "fritänkare" inom islam som satte frågetecken på dessa punkter. De kallas mutaziliter (=de som avsköndrar sig). Striderna mellan dessa och de ortodoxa rasade under 700-talet och 800-talet för att mattas av i början av 900-talet. De båda partiernas ståndpunkter och de förmedlande formuleringarna framgår av översikten nedan:

ORTODOX ISLAM	MEDELVÄGEN	MUTAZILITERNA
Allah äger vishet, makt, etc.	Allahs vishet, makt etc hör av evighet till hans väsen men är inte skilda från honom.	Allah <u>är</u> vis, mäktig etc men äger inte vishet, makt etc.
Koranen har funnits i evighet hos Allah.	Koranen är evig och oskapad.	Koranen är skapad i tiden.
Allah utväljer de rättfärdiga.	Allah skapar gärningarna, men människan avgör om hon vill göra dem till sina eller inte.	Människan väljer fritt mellan det onda och det goda.

600

Sekter och reformrörelser

700

Utifrån kan islam te sig som en enhetlig och väl sammanhållen religion. Men det är en missuppfattning. Islam har haft - och har - många inre strider, har många sekter och reformrörelser. De teologiska striderna mellan olika "skolor" har varit lika hårda som inom kristendomen. Splittringen har varit lika djup och motsättningarna lika oförsonliga.

800

Sufismen började redan på 700-talet som en asketisk riktning. Dess anhängare klädde sig i grå yllemantlar (suf) för att utåt visa att de inte levde för praktfull klädedräkt och annat av denna världens goda.

900

Efterhand utvecklades sufismen till en utpräglad mystik. Förhållandet mellan muslimen och Allah skulle inte präglas av fruktan utan av kärlek, längtan och hängiven överlåtelse. Man skall inte tjäna Allah för att få njuta av Paradisets frukter eller för att slippa helvetet. Man skall tjäna honom av brännande kärlek. Mystikens blomstringstid inföll under 1200-talet. Mystikerna samlades i ordnar. De kallas dervischer (pers.=fattig)

1000

1100

Den mystiska gudsupplevelsen ledde till en extatisk förening med Allah. Därför kunde en mystiker under 900-talet säga att han genom sin hängivna kärlek till Allah blivit ett med honom. Detta uttalande stred emot trosbekännelsens grundläggande bud om Allah som den ende guden, höjd över allt mänskligt. Mystikern dömdes till döden och avrättades.

1200

1300

1400

Wahhabiternas reformrörelse grundades på 1700-talet av Muhammed el-Wahhab, som ville rädda islam från sedligt förfall och allmän upplösning genom en återgång till obrottslig lydnad för Koranen och islams rättsregler.

1500

Sufismens "nymodigheter" förkastades. Islam skulle inte vara en religion av känslor och extatisk gudslängtan. Den skulle utmärkas av sträng trohet mot Allahs bud i fruktan för den stundande vredesdomen.

1600

Den nya läran medförde en lång orosperiod i islams äldsta område^{na}, den arabiska halvön. Men 1932 segrade wahhabismen genom att kungariket Saudi-Arabien grundades. Detta rike är grundat på och uppbyggt kring Koranen och hela islams rättssystem.

1700

1800

Under 1800-talet blev Indien centrum för betydelsefulla försök att modernisera Islam. Olika ledare, främst Sayyid Ahmad Khan, startade reformrörelser under inflytande av västerländska tankar. Huvudvikten lades vid jämställdhetsreformer och social utveckling.

1900

Under 1900-talets första decennier fortsatte det västerländska inflytandet och ledde till att bl a Turkiet reformerades 1924. De senaste årtiondena har inneburit en återgång till islamsk "profilering" i stater som Egypten genom Sadat, Libyen genom Khadaffi och Saudi-Arabien genom kung Feisal.

sätter att uppenbara heliga sanningar genom imamen. Sunniterna anser däremot att uppenbarelsen är avslutad med Muhammed. Därför anser man inte beteckningen kalif (=ställföreträdare) är adekvat för Shias ledare. Imamen skall inte fylla Muhammeds plats, han skall fortsätta och fullborda den uppenbarelse som började med Muhammed.

Sunniterna anser i stället att Muhammed avslutade uppenbarelsen, som inletts med Abraham och fortsatt över den långa raden av profeter i Gamla och Nya testamentet. Eftersom Muhammed är höjdpunkten och fullkomningen av Allahs uppenbarelseverk måste allt vad han sade och gjorde "utnyttjas" av muslimerna. Det räcker inte med vad som finns bevarat i Koranen. Muhammed har ju också gjort och sagt mycket som inte har kommit med där. Det finns i sunnan och det är därför sunniterna fäster så stort avseende vid traditionens berättelser.

Eskatologiska föreställningar

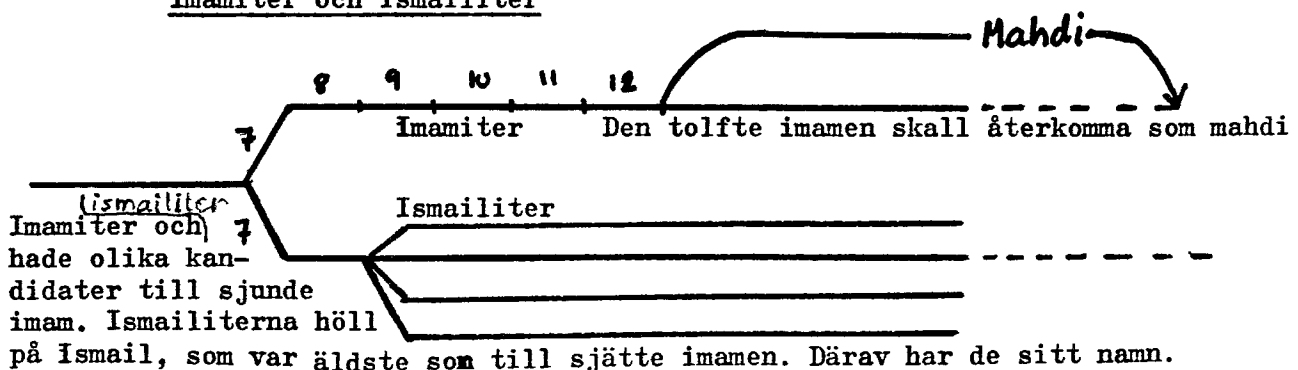
Sunniter och shi'iter skiljer sig också från varandra i uppfattningen om den yttersta tiden. I båda finns föreställningar om att en andlig ledare skall återkomma och samla alla rättrogna vid tidens slut.

Bland sunniterna förekommer tron på Muhammeds återfödelse genom en man. Det skall ske genom ett underverk innan världen går under och alla skall dömas. Många muslimer drömmer om att få bli den "välsägnade" mannen som får föda profeten till jorden på nytt.

Shi'iterna räknar med att en Messias-gestalt, en "imam mahdi" eller bara "mahdi" skall uppenbara sig på jorden vid tidens slut. Efter en kamp med en ond "rival" om makten på jorden - alltså en sorts Antikrist - skall han upprätta ett rike av rätt och rättfärdighet. Under tidernas lopp har olika personer uppträtt med anspråk på att vara "mahdi" och utnyttjat mahdi-föreställningarna för politiska syften. I Egypten gjorde en grupp muslimer uppror på 1880-talet i övertygelsen om att deras ledare var den väntade världsfrälsaren.

Shi'iterna är uppdelade i två huvudgrenar, imamiter och ismailiter. Imamiterna tror att den tolfte imamen skall återkomma som mahdi. Ismailiterna är splittrade i en mängd grenar. De har sin huvudsakliga utbredning i de östra delarna av islam område, främst i Indien. Irans befolkning är till största delen imamiter.

Imamiter och ismailiter

Uppgifter för Koranstudier

Koranens tillkomst och innehåll

- A 1. Hur gick det till när Koranen uppenbarades? 257-258 Varifrån härstammar Koranen? 129.4
- B 2. Vissa texter i Koranen visar att Muhammed bemöttes med tvivel och misstro. Vad invände man emot honom? 163.1, 179.2 Hur bemötte Muhammed detta? 147.2, 292.2. 111.2
- C 3. Vilket syfte har Allah med Koranens uppenbarelse för människorna? 129.4, 136.5 - 137, 173.2, 309. Vilka likheter finns mellan Koranens roll och Jesu uppgift enligt kristendomen?

Islams "moderreligioner"

- A 1. Hur bedömer Koranen judarna? 58.2, 67.3, 97.3, 281.1, 143.2
- B 2. Vad är det största "felet" i den kristna läran? 58.1, 72.3, 74.2, 172.3, 112
- C 3. Hur skall muslimerna förhålla sig till judar och kristna? Vilken uppgift har de? 42.1, 196.3, 237.3, 240.1, 77.4

Gudstron

- A 1. Vad är det viktigaste i tron på Allah? 68.3
2. Hur beskrives Allah i inledningssuran? 33
3. På vilka sätt beskrives Allahs höghet? 35.1, 52, 82.3
- B 4. Hurudant är förhållandet mellan människan och Allah? 235.3, 252.2
5. Vad kräver Allah av människorna? 53, 245.2, 318, 335.
6. Vilken inställning skall människan ha till Allah? 33, 98.3, 234.
- C.7. Vem är upphov till och ansvarig för människornas gärningar? 69.1, 129.3, 131.2, 132.1, 135.3, 139.2, 149 (de två sista raderna)
8. Finns det någon motsättning i Koranens beskrivning av Allah? Se t ex 53, 88.1, 234.2, 260.2, 342 men tag också hänsyn till andra textställen som använts i uppgifterna ovan.

Levnadsregler

- A 1. Vad är det viktigaste i trosbekännelsen? 68.3
2. Hur ofta skall man bedja enligt Koranen 116.2. Hur skall man bedja? 67.2, 339. Renhetsföreskrifter 72.2
3. Hur mycket skall man ge i allmosor? 49. Hur skal man ge allmosor? 49. Vad tjänar man själv på att ge allmosor 49. 258.3
4. Vad är förbjudet under fastan och under vilka tider är det förbjudet? 42.3 - 43.1
5. Hur skall man uppträda under pilgrimsfärden 44.2. Hur skall man resa? 170.1
- B 6. Vad bestämmer Koranen om vin och hasardspel? 43.2, 78.2 Om ocker, mord och stöld? 50.2, 76.1, 76.2. Om homosexualitet? 65.2.
7. Vad bestämmer Koranen om självmord? Hur motiveras bestämmelsen? 66.3
- C 8. Hur skall en muslim bete sig när han blivit förorättad? 76.4, 145.1, 235.2
9. På vilka sätt liknar resp skiljer sig islams etik från bibelns? Jämför med 2 Mosebok 20:2-17, 21:2-27, Matt. 5:38-42.

Det heliga kriget

- A 1. Vad är villkoret för att man skall få börja ett "heligt krig"? 47.4, 48.1, 101.1
2. På vilket sätt skall det heliga kriget föras? 243.2
- B 3. Hur går det för muslimer som stupar i ett heligt krig? 62.3
4. Hur kommer ett heligt krig att sluta, dvs vilken utgång skall det få för muslimernas styrkor? 243.3, 244.1, 60.2, 61.1, 221.2
- C 5. Om muslimerna förlorar ett krig, vad det beror det då på? 60.2
6. Vad kan islams lära om det heliga kriget ha för inverkan på stridsmoralen? Vilken inställning kan man tänkas ha till kompromisser och förhandlingslösningar? Se textställena ovan men också 101.2